

تحلیل مؤلفه‌های اجتماعی سبک زندگی در روایات امام رضا ⁷

دکترثریا قطبی^۱ - دکتر اصغر هادوی^۲ - دکتر اکبر رهنما^۳ - فاطمه باغانی^۴

دریافت: ۱۳۹۲/۱۲/۲۰ - پذیرش: ۱۳۹۳/۲/۲۹

چکیده

هدف از پژوهش حاضر، *تحلیل ابعاد و مؤلفه‌های اجتماعی* سبک زندگی در روایات امام رضا ⁷ و میزان توجه به آن است. این پژوهش از یک سو دارای رویکردی میان‌رشته‌ای بین جامعه‌شناسی و علوم حدیث و از سوی دیگر پژوهشی علمی - دینی می‌باشد.

تحقیق از نوع بنیادی و به روش توصیفی - تحلیلی از نوع تحلیل محتواست و در کلیات و مبانی نظری از شیوه تحقیق اسنادی استفاده شده است. جامعه تحقیق متنی است و شامل روایات امام رضا ⁷ در کتاب *مسند الامام الرضا* ⁷ است که به صورت هدفمند و بر اساس اهداف و سؤالات تحقیق بررسی شده است.

□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□

۱. استادیار دانشکده علوم انسانی دانشگاه شاهد sghotbi@shahed.ac.ir
۲. استادیار دانشکده علوم انسانی دانشگاه شاهد asgharhadavi@yahoo.com
۳. استادیار دانشکده علوم انسانی دانشگاه شاهد rahnama_akbar43@yahoo.com
۴. کارشناس ارشد رشته الهیات (علوم قرآن و حدیث)، دانشگاه شاهد (نویسنده مسئول).

Baghani_physics@yahoo.com

مهم‌ترین یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که ابعاد اجتماعی سبک زندگی در روایات امام رضا ⁷ شامل «معاشرت با دیگران»، «تأمین امنیت اجتماعی»، «رعایت حق دیگران»، «رفتار حکومتی» و «شناخت مفاهیم مرتبط با اجتماع» با فراوانی ۳۱۳ مضمون روایت بوده است که بیشترین فراوانی مربوط به بُعد «معاشرت با دیگران» با ۲۱۱ مضمون روایت و ۶۷ درصد فراوانی شامل حسن رفتار، حسن گفتار و نابایستی‌های معاشرتی است. بیشترین و کمترین فراوانی در این بعد مربوط به حسن رفتار با فراوانی ۱۰۷ مورد و حسن گفتار با فراوانی ۱۸ مورد است. کمترین میزان فراوانی بُعد اجتماعی سبک زندگی اسلامی در روایات امام رضا ⁷ مربوط به «شناخت مفاهیم مرتبط با اجتماع» با فراوانی ۳ مورد و یک درصد است.

کلیدواژه‌ها: سبک زندگی اسلامی، مؤلفه‌های اجتماعی سبک زندگی، روایات، امام رضا ⁷

۱- مقدمه

«سبک زندگی» مفهومی مهم است که اغلب برای بیان «روش زندگی مردم» به کار می‌رود و منعکس کننده طیف کاملی از ارزش‌ها، عقاید و فعالیت‌های اجتماعی است. می‌توان گفت سبک زندگی از الگوهای فرهنگی، رفتاری و عاداتی شکل می‌گیرد که افراد به طور روزمره آنها را در زندگی فردی و اجتماعی خود به کار می‌گیرند. افراد از راه کنش‌های اجتماعی متقابل خود با والدین، دوستان همسالان، آشنایان و رسانه‌های جمعی الگوهای رفتاری را می‌آموزند.

در میان مخلوقات، انسان به دلیل توانایی انتخاب، از دیگر موجودات متمایز است و تا حد زیادی خود روش زندگی‌اش را برمی‌گزیند. این انتخاب تحت تأثیر استنباط او از دنیای اطراف می‌باشد، همه انسان‌ها درباره دنیایی که در آن زندگی می‌کنند تفکرات و احساسات متفاوتی دارند، این تفکرات و احساسات تحت تأثیر باورها و ارزش‌های حاکم بر جامعه قرار گرفته، در مجموع سبک زندگی یا شیوه زندگی فرد را می‌سازد.

معاشرت و ارتباط سازنده با دیگران، یکی از مهم‌ترین و اصلی‌ترین نیازهای روحی و روانی آدمیان است؛ تا جایی که به عقیده بسیاری از فیلسوفان، آدمیان مدنی بالطبع‌اند؛ یعنی ذات و فطرت آدمی به گونه‌ای است که حتماً باید زندگی اجتماعی داشته باشد و

در اجتماع زیست کند.

خداوند به این نیاز انسان توجه کرده و اصول قوانین اجتماعی را در قرآن بیان نموده است. قانون عام الهی دربارهٔ ارتباط با بندگان خدا نیکی به آنان است؛ خدای سبحان می‌فرماید: (وَقُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا) (بقره/ ۸۳)، (وَأَحْسِنْ كَمَا أَحْسَنَ اللَّهُ إِلَيْكَ وَلَا تَبْغِ الْفُسَادَ فِي الْأَرْضِ) (قصص/ ۷۷)، (إِنْ أَحْسَنْتُمْ أَحْسَنْتُمْ لِأَنْفُسِكُمْ) (اسرا/ ۷)، (قَالُوا خَيْرًا لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةً وَلَدَارُ الْآخِرَةِ خَيْرٌ) (نحل/ ۳۰).

قرآن کریم دربارهٔ رابطه با اقوام و خویشان و اهمیت دادن به دیگر قشرهای جامعه می‌فرماید: (وَ اتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ) (نساء/ ۱)، (إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسْكِينِ وَالْعَامِلِينَ عَلَيْهَا وَالْمُؤَلَّفَةَ قُلُوبَهُمْ وَفِي الرِّقَابِ وَالْغَارِمِينَ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ وَابْنِ السَّبِيلِ فَرِيضَةً مِّنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ) (توبه/ ۶۰)، (وَيُطْعَمُونَ الطَّعَامَ عَلَىٰ حَيْثُ مَسْكِنًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا) (انسان/ ۸).

در بیانات معصومین نیز توجه ویژه‌ای به مؤلفهٔ اجتماعی سبک زندگی انسان شده است. پیامبر^۹ فرمود: از ما نیست کسی که به مسلمانی خیانت کند یا به او زیان برساند^۱ و فرمود: مسلمان برادر مسلمان است به او ظلم نمی‌کند با او غش نمی‌ورزد، او را رها نمی‌کند، از او غیبت نمی‌نماید، به او خیانت نمی‌کند و او را محروم نمی‌سازد.^۲

امام صادق^۷ می‌فرماید: هرکس در رفتارش با مردم به آنان ستم نکند و در گفتارش به آنان دروغ نگوید و در وعده‌هایش تخلف نکند از کسانی است که غیبت او حرام و مروّت او کامل و عدالتش ظاهر و برادری با وی لازم است.^۳ و باز فرمود: صلّهٔ رحم و حسن جوار، سرزمین‌ها را آباد می‌کنند و بر عمرها می‌افزایند.^۴
امیرالمؤمنین^۷ در این زمینه می‌فرماید: هرگاه یکی از دوستانت را در حدّ ثقه

□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□

۱. حرانی، حسن بن علی، تحف العقول عن آل الرسول، ص ۴۲.

۲. کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، ج ۲، ص ۱۶۷.

۳. همان، ج ۲، ص ۲۳۹.

۴. همان، ج ۲، ص ۱۵۲.

یافتی، مال و جانت را برایش بذل کن و با دوستانش دوست و با دشمنانش دشمن باش، رازها و عیوبش را کتمان کن و نیکویی‌هایش را آشکار ساز.^۱

در حوزه مسائل اجتماعی سبک زندگی از اهل سنت نیز روایات فراوانی از پیامبر اکرم^۹ در باره رعایت احوال برادران دینی، همراه جماعت بودن، پرهیز از تفرقه، برطرف کردن مشکلات برادر مسلمان و دیگر مسائل اجتماعی روایت شده است؛ از جمله آنکه پیامبر اکرم^۹ فرمود: اسلام آن است که مسلمانان از دست و زبان در امان باشند.^۲ و فرمود: ای مردم بر شما باد به جماعت و دوری از تفرقه.^۳

از آنجا که پیشرفت جوامع بشری ما را با دامنه وسیعی از مؤلفه‌های شیوه زندگی از سطوح عالی تا موارد پیش پا افتاده روبه رو می‌سازد و با توجه به اهمیت نقش معصومین^۴ به عنوان بهترین تبیین کنندگان شیوه زندگی مبتنی بر آموزه‌های وحیانی، این پژوهش بر آن است تا به این سؤال پاسخ دهد که تحلیل ابعاد و مؤلفه‌های اجتماعی سبک زندگی در روایات امام رضا^۷ چگونه است و به چه میزان به آنها اشاره شده است؟

۲- پیشینه تحقیق

بحث شناخت مؤلفه‌های اجتماعی سبک زندگی به عنوان یکی از مسائل مهم سبک زندگی به صورت عام در کتب و مقالات زیادی مورد توجه قرار گرفته است؛ به عنوان مثال آیه‌الله جوادی آملی (۱۳۹۱) در کتاب خود به نام *مفاتیح الحیاة* با تکیه بر روایات ائمه^۵ به استخراج و استنباط مبانی و اصولی از سبک زندگی پرداخته که در جهت معنابخشی به زندگی انسان در ابعاد اخلاقی، فرهنگی، اجتماعی و سیاسی به کار می‌آیند. کاویانی (۱۳۹۱) در کتابی با عنوان *سبک زندگی اسلامی و ابزار سنجش آن*، ابتدا

□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□

۱. همان، ج۲، ص ۲۴۸.

۲. متقی هندی، علی بن حسام، *کنز العمال فی سنن الاقوال و الافعال*، ج ۱، ص ۲۶.

۳. همان، ج ۱، ص ۲۰۶.

۵- جدول توزیع فراوانی ابعاد اجتماعی سبک زندگی اسلامی در روایات امام رضا ⁷

فراوانی بعد	راوانی طبقه	فراوانی کد	جلد	صفحه	شماره	زیرکد	کد	طبقه	بعد	
۴	۲	۲	۱	۲۹۲	۶	متفاوت بودن مردم با یکدیگر سبب خیر و یکسان بودن آنها سبب هلاکت	وجود تفاوت‌ها در مردم	تفاوت‌های میان فردی	شناخت مفاهیم مرتبط با اجتماع	
	۱	۱	۱	۲۷۴	۶۷	فهم موقعیت دیگران نزد ما معادل فهم موقعیت ما نزد دیگران	چگونگی فهمیدن ارزش ما نزد دیگران	جایگاه فرد در اجتماع		
۴۲	۱	۱	۲	۴۹۶	۱۰۲	گناه کبیره بودن جلوگیری از حقوق دیگران بدون دلیل	پرهیز از حبس حقوق دیگران	ادای حقوق	رعایت حق دیگران	
	۱	۱	۲	۳۳۱	۴۳	مشایعت مهمان تا در منزل	مشایعت	حق مهمان		
	۱	۱	۲	۳۴۸	۱۲۳	به‌کار نگرفتن مستخدم به کار تازمانی که غذایش را تمام کند	عدم درخواست کار هنگام خوردن طعام	حق مستخدم		
	۲۳	۱۷	۲	۲	۴۰۴	۴	عدم جواز نذر در قطع رحم / عدم جواز سوگند در قطع رحم	صله رحم		حق خویشاوندان
			۱	۱	۲۶۵	۳۷	طول عمر ۳	فواید صلّه رحم		
			۱	۱	۲۶۷	۴۵	رفع آزار از خویشاوندان بهترین نوع صلّه رحم ۲			
			۱	۱	۲۶۶	۳۸	مهربانی با خویشاوندان / تأخیر افتادن مرگ با صلّه رحم ۳ / افزایش محبت خانواده			

		۱	۲۶۶	۳۹	کوتاهی عمر با قطع رحم			
		۱	۲۶۶	۴۱	مورد محبت خدا قرار گرفتن / صله رحم باعث رفتن به بهشت			
		۱	۲۶۶	۴۲	صله رحم باعث افزایش روزی ۳			
		۱	۲۶۷	۴۴	افزایش محبت اقوام			
	۳		۱	۲۶۸	۴۸	مقرون بودن ترس از خدا و صله رحم / قطع رحم یعنی عدم تقوای الهی	اهمیت صله رحم	
			۱	۳۰۸	۹	تحدیر مردم از قطع صله رحم		
			۱	۲۶۶	۴۳	شکایت خویشاوندان با چهل نسل فاصله از هم	گستره خویشاوندی	
	۳		۱	۲۸۸	۱۳۳	مسلمان نباید دیگری را بترساند	عدم ترساندن مسلمان	حقوق مسلمانان
			۲	۲۶۰	۱۶	در امان بودن مسلمین از دست و زبان انسان مسلمان	در امان بودن مسلمین از دست و زبان مسلمان	
		۱	۲۶۰	۱۶	در امان بودن همسایه از انسان	در امان بودن همسایه از انسان	حقوق همسایه	
		۲	۲۸۸	۱۳۴	برادر همچون دین و لزوم حفظ دین	برادر دینی به مثابه دین	حقوق برادران دینی	

		۱	۱	۳۲۳	۳۸	لزوم اصلاح میان یکدیگر	اصلاح میان مردم		
	۷	۲	۲	۴۹۶	۱۰۲	گناه کبیره بودن خوردن مال یتیم ۲	اهمیت دادن به حق یتیم	حق یتیم	
		۱		۳۲۵	۵۵	علت حرام بودن خوردن مال یتیم	مال یتیم		
		۵	۱	۳۲۷	۵۵	ظلم بودن خوردن مال یتیم به دلیل: داشتن عقوبت در دنیا و آخرت نتیجه خوردن مال یتیم			
		۱		۳۲۷	۵۵	دلایل تحریم مال یتیم: بقای یتیم/استقلال یتیم/...			
	۳	۳	۱	۲۷۷	۸۰	وجود چرندگان و کودکان شیرخوار و پیران راکع مانع هلاک شدن انسانها در اثر گناهان	وجود افراد بی گناه در جامعه مانع از عذاب الهی	حق بی گناهان	
۲۰	۵	۱		۴۹۶	۱۰۲	وجوب تقیه در سرزمین اسلام (نه ایمان، نه کفر)	تقیه	وظایف شیعیان در قبال حکومت (حکومتی با ویژگی نه ایمان و نه کفر)	رفتار حکومتی
		۴	۲	۲۸۶	۱۲۷	ایمان نداشتن کسی که تقیه نکند ۲			
		۲		۲۲۲	۳۹۰	باکرامت ترین نزد خداوند با تقیه ترین عمل کننده			
		۱	۲	۴۹۶	۱۰۲	جواز قسم خوردن دروغ برای دفع ظلم از جان خویش	دفع ظلم از خویش		
		۴	۱	۴۹۶	۱۰۲	عدم کشتن کفار جز قاتل یا مفسد آنهم در صورت عدم ترس بر جان خویش و اصحاب	عدم کشتن کفار جز قاتل یا مفسد		

۱۵	۱	۱	۲۳۸	۴۴۰	جواز قتل کسی که امر امت را غضب کند و بدون مشورت بر عهده گیرد	بیان احکام غاصبین امر امت	روابط متقابل حاکم و مردم
	۲	۱	۶	۱۶	پادشاهان حاکم بر مردم علم حاکم بر حاکمان	حاکمیت علم بر حکما و حاکمیت حاکمان بر مردم	
	۱	۱	۳۰۴	۵۰	مصاحبت با سلطان با احتیاط	احتیاط در مصاحبت	
	۴	۱	۲۸۸	۱۳۵	ولایت ظالم بر ظالم / ولایت عادل بر عادل ولایت عادل بر ظالم / ولایت بنده بر آزاد	انواع ولایت بر مردم	
	۳	۱	۲۸۰	۸۹	دروغ گویی والیان باعث قطع باران / مالیات ندادن مردم باعث مرگ دام / ستم والیان باعث از نظر افتادن حکومت	پیامد رفتارهای ناشایست حاکمان و مردم	
	۱	۱	۲۸۶	۱۲۶	وفا نداشتن پادشاهان	ویژگی پادشاهان	
	۱	۱	۲۹۰	۱۴۲	از دین خدا بیرون بودن کسی که به خاطر رضایت حاکم خدا را به خشم آورد	برحذر بودن از به خشم در آوردن خدا با کسب رضایت حاکمان توسط مردم	
	۲	۱	۲۸۱	۹۵	نخستین فرد وارد شونده در جهنم زمامداری که با زور بر مردم مسلط شود و عادل نباشد	پرهیز از عدم عدالت ورزی حاکمان در بین مردم	

۲۱ ۱	۱۰ ۷	۸	۱	۱	۴۵۶	۶۸	لزوم مدارا با بدگویان به دلیل عدم رسیدن عقل آنان	مدارا با بدگویان	
			۱	۲	۴۸۱	۶۳	پذیرش عذر خواهی برادر دینی	عذرپذیری	
			۱	۲	۴۸۱	۶۳	پوشاندن عیوب برادر دینی	پوشاندن عیوب دیگران	
			۱	۲	۴۷۹	۴۹	امین خیانت نمی کند	امین بودن	
				۲	۴۹۶	۱۰۲	رد امانت به نیکوکار / رد امانت به بدکار	امانتداری	
				۲	۳۱۱	۴۷	در صورت جاماندن متاع کسی در نزد انسان و عدم امکان بازگرداندن به او فروش آن متاع و صدقه دان پول آن به اهل ولایت		
				۲	۲۷۴	۶۹	امرکردن به ادای امانت ۳		
				۱	۳۰۶	۶۱	دائما در خیر بودن با امانتداری دچار قحطی شدن با ادا نکردن امانت		
				۱	۱	۴۵۵	۶۶	بی فایده بودن حرف های مردم در صورت رضایت امام از انسان	توجه به رضایت امام و بی توجهی به حرف های مردم
				۱	۱	۲۹۱	۳	در مجالس همدیگر را جای دادن	جا دادن به دیگران

حسن رفتار

معاشرت با دیگران

		۱	۱	۲۹۱	۳	قبول نمودن عطر	قبول کردن هدیه		
			۱	۲۹۴	۸	خوب بودن هدیه / هدیه کلیدی برای گشایش حوائج	هدیه دادن		
	۵	۱	۲۹۴	۹	بیرون رفتن کینه‌ها از دل با هدیه دادن				
		۱	۳۰۶	۶۱	دائماً در خیر بودن باهدیه دادن / دچار قحطی شدن باعدم هدیه دادن				
		۲	۱	۲۹۲	۶	عدم توانایی جلب مردم توسط مال / جلب مردم با اخلاق خوب	جلب مردم		
		۱	۱	۲۸۷	۱۳۲	سخت‌ترین اعمال در مال یا برادر دینی مواسات داشتن	با برادر دینی مواسات داشتن در مال		
			۱	۲۸۴	۱۱۰	از میان دو گروه بزرگ‌ترین آن‌ها با گذشت‌ترین آنهاست	گذشت کردن		
	۳	۱	۲۹۲	۶	در امان بودن از آزار مافوق برای کسی که نسبت به زیردستش گذشت داشته باشد				
		۱	۲۸۷	۱۳۲	سخت‌ترین اعمال گذشت کردن از حق خود				
		۱	۱	۲۸۴	۱۱۲	کناره‌گیری از مردم، نه قسمت از ده قسمت عافیت	اعتزال		
		۷	۱	۲۷۳	۶۶	درجات تواضع: تواضع یعنی حق دادن به مردم همان‌طور که انسان	تواضع		

				دوست دارد دیگران به او حق بدهند / تواضع یعنی شناختن قدر خود و دلش آرام گیرد / تواضع یعنی رفتار بامردم طوری که دوست دارد با او رفتار شود / تواضع یعنی جبران نیکی با بدی تواضع یعنی فرو خوردن خشم / تواضع یعنی گذشت از مردم		
		۱	۳۰۴	۵۰	با تواضع با دوست مصاحبت کردن	
	۳	۱	۲۵۸	۹	شاد شدن دل کسی که اندوه مؤمنی را برطرف کند در قیامت ۲	برطرف کردن اندوه مؤمن
		۱	۲۶۰	۱۴	برطرف کردن اندوه مؤمن حتی با یک خرما	
	۱	۱	۲۶۷	۴۶	نبودن فاصله بین پسندیدن آنچه برای خود می پسندی برای مردم و بهشت	پسندیدن آنچه برای خود می پسندی برای مردم
	۲	۱	۲۶۸	۵۱	دوست نداشتن ائمه، درخواست کردن انسان از برخی مردم را	طلب نکردن چیزی از مردم
		۱	۲۶۷	۴۶	نبودن فاصله بین طلب نکردن چیزی از مردم و بهشت	
	۱	۱	۲۹۲	۶	کوتاهی نکردن انسان معتقد به مرگ از بخشش به دیگران	بخشش

			۱	۲۹۵	۱۴	خوردن سخی از غذای مردم تا مردم از غذای وی بخورند		
		۷	۱	۲۹۵	۱۵	نزدیک بودن سخی به خدا نزدیک بودن سخی به بهشت نزدیک بودن سخی به مردم سخاوت (همچون) درختی در بهشت که دست زدن به شاخه‌های آن در دنیا باعث بهشت رفتن می‌شود	سخاوت	
			۱	۲۹۵	۱۶	زودتر برآوردن حاجات درخواست کننده برای بی‌نیاز کردن از درخواست کردن		
			۱	۲۹۶	۱۷	سخاوت شرط برادری / دادن لباس اضافه خود به کسی که لباس ندارد		
		۲	۱	۲۸۴	۱۰۵	اهمیت کریم‌الطبع بودن: انتظار نداشتن در امور دنیا و آخرت از کسی که در طبع او کرم وجود ندارد	کرم	
		۸	۱	۲۸۴	۱۰۵	اهمیت جوانمردی: انتظار نداشتن در امور دنیا و آخرت از کسی که در مردانگی مورد اعتماد نیست	جوانمردی	
			۱	۲۹۱	۲	خصوصیات جوانمرد: تلاوت کتاب خدا در حضر		

					برپاداشتن مساجد در حضر برادری در راه خدا در حضر / بذل زاد و توشه در سفر / حسن خلق در سفر / شوخی در غیرمعصیت در سفر			
		۱۳	۱	۲۹۷	۲۵	نزدیک ترین افراد به پیامبر کسانی که اخلاق نیکوتر داشته و با خویشاوندانش مهربان تر باشد	حسن خلق	
		۱	۲۹۷	۲۶	با ایمان ترین مردم بودن کسی که خوش اخلاق تر و مهربان تر به خویشاوندانش باشد			
		۱	۲۹۷	۲۷	دستور به رعایت حسن خلق / خوش اخلاق ها شبیه ترین انسان ها به پیامبر			
		۱	۲۹۸	۲۸	دادن ثواب روزه دار متهجد به خوش خلق			
		۱	۲۹۸	۲۹	کامل ترین مؤمن کسی که اخلاق نیکو دارد			
		۱	۲۹۶	۱۸	امر به خوش اخلاقی / بهشت جایگاه خوش اخلاق			
		۱	۲۹۷	۲۱	حسن خلق سنگین ترین عمل در روز قیامت			
		۱	۲۹۷	۲۳	حسن خلق بهترین هم نشین			

		۱	۲۹۷	۲۴	خوش خلقی باعث ورود به بهشت	
	۳	۱	۲۶۷	۴۶	نبودن فاصله بین غضب نکردن و بهشت	فرو خوردن غضب
		۱	۴۹	۴	همانندی غضب به کوه و وقتی فروخورده شود مانند یک لقمه پاک است	
		۱	۲۹۸	۲۸	ایمن بودن فروبرنده خشم از عذاب خدا	
	۱	۱	۳۰۴	۵۰	مصاحبت با دشمن با احتیاط	احتیاط
	۱	۱	۳۰۴	۵۰	با گشاده رویی با مردم برخورد کردن	گشاده رویی
	۷	۱	۴	۴	راس عقل بودن نیکی کردن به خوبان و بدان بعد از ایمان به خدا	نیکی کردن
		۱	۳۰۴	۵۱	نیکی کردن غنیمت انسان حازم	
		۱	۳۰۴	۵۱	بهترین عمل نیکی کردن به دیگران	
		۱	۲۹۲	۵	نیکی کردن به کسانی که اهلیت نیکی را دارند / نیکی کردن به کسانی که اهلیت نیکی را ندارند	
		۱	۲۹۰	۱۴۴	نیکی به دوستان	

		۱	۱	۳۰۴	۵۱	بهترین عمل دادخواهی نمودن	فریادرسی		
		۱	۱	۳۰۴	۵۱	بهترین عمل تحقیق امل امل	برآورده کردن آرزوی آرزومندان		
		۱	۱	۳۰۴	۵۱	بهترین عمل تصدیق امید امیدواران	تصدیق کردن امید امیدواران		
		۳	۱	۲۸۵	۱۱۵	نصف عقل بودن دوستی با مردم	دوستی با مردم		
			۱	۴	۴	رأس عقل بودن دوستی با مردم بعد از ایمان به خداوند			
			۱	۳۰۶	۶۱	دائماً در خیر بودن با دوستی کردن به یکدیگر			
		۲	۱	۳۰۴	۵۱	بهترین عمل زیاد کردن دوستان در زندگی	زیادی دوستان		
			۲	۳۷۴	۶۱	لذت زندگی در داشتن دوستان زیاد			
		۲	۱	۳۰۵	۵۵	از بین رفتن هیبت با انس (زیاد) با دیگران	عدم انس زیاد در دوستی		
		۲	۱	۳۵۰	۱۲۸	عفو بدون سرزنش	عفو		
			۱	۳۰۵	۵۹	عفو کردن باعث زیاد شدن عزت			
		۳	۱	۳۰۶	۶۱	دائماً در خیر بودن با مهمان‌نوازی / دچار قحطی شدن با عدم مهمان‌نوازی	مهمان‌داری		

			۲	۳۳۱	۴۲	به کار نگرستن مهمان حتی برای اصلاح شعله چراغ			
			۲	۲۰۷	۹	اطعام یتیم و مسکین : اطعام یتیم و مسکین جایگزین آزاد کردن بنده به دلیل عدم قدرت همه بر آزاد کردن برده	اطعام		
	۶		۲	۳۴۹	۱۳۱	بهترین مردم کسی که سفره‌داری کند			
			۱	۲۷۴	۷۰	امر کردن به اطعام			
			۱	۳۸۳	۲۰۴	اطعام راهی برای رسیدن به بهشت اطعام جایگزین آزادی برده			
			۱	۲۹۴	۱۲	رفت و آمد موجب نزدیکی به خدا		رفت و آمد	
			۱	۹۴	۴	برآوردن حاجت دیگران	کمک به دیگران		
			۱	۴۸۱	۶۰	نفع مشورت در گروهی که نام محمد یا احمد در میان آنهاست	مشورت		
	۱۸		۱	۳۴۹	۱۳۱	بهترین مردم کسی که سخن نیکو گوید	سخن نیکو	حسن گفتار	
			۱	۴۹۶	۱۰۲	صحبت نیکو جزئی از اسلام	معاشرت نیکو		

	۳	۲	۴۹۶	۱۰۲	راستگویی جزئی از اسلام	راستگویی
		۱	۲۷۴	۶۹	امر کردن به راستگویی	
		۱	۲۹۴	۱۲	امر کردن مردم به راستگویی	
	۲	۱	۹۴	۴	پذیرفتن نصیحت دیگران	نصيحت
		۱	۲۲۹	۴۱۰	درستی آوردن نصیحت	
	۱	۱	۹۴	۴	فرار کردن از غیبت مانند فرار از گوشت متعفن	غیبت نکردن
	۲	۱	۲۸۰	۹۱	قبول نشدن شکر بنده از خدا در صورت عدم سپاسگزاری از واسطه‌های رساندن نعمت	سپاسگزاری از دیگران
		۱	۲۹۸	۳۱	مقرون بودن شکر خدا و سپاس از دیگران	
	۲	۱	۲۹۹	۳۲	کیفیت دعا برای یهودی و نصرانی	دعا برای دیگران
	۱	۱	۲۷۴	۷۰	امر کردن به بلند کردن سلام	بلند کردن سلام
۲	۱	۲۷۴	۶۸	پرهیز از مشاجره زیرا منشأ آن نادانی است و باعث از بین رفتن غیرت می‌شود	پرهیز از مشاجره	

		۱	۱	۲۹۴	۱۲	امر به ترک جدال در کارهای بیهوده	پرهیز از مجادله			
		۱	۱	۲۹۴	۱۱	جدال با علما باعث جدا شدن علما از انسان	عدم جدال با علما			
		۱	۱	۲۹۴	۱۱	ستیز با علما باعث منسوب شدن به جهل	عدم ستیز با سفیهان			
		۱	۱	۲۸۱	۹۴	دشمن داشتن خدا خانه ای را که در آن غیبت می شود	غیبت کردن			
			۱	۲۵۷	۲	مقدر شدن شقاوت برای دروغگویان	دروغگویی			
		۳	۱	۲۸۶	۱۲۶	مروت نداشتن دروغگو				
			۲	۴۹۶	۱۰۲	گناه کبیره بودن دروغ				
۸۶		۱	۲	۴۹۶	۱۰۲	گناه کبیره بودن شهادت دروغ	شهادت دروغ	نابایست‌های معاشرتی		
		۱	۲	۴۹۶	۱۰۲	گناه کبیره بودن قسم دروغ	قسم دروغ			
		۱	۱	۳۰۴	۵۱	دوست داشتن دعوت کننده مکاره	حب مکاره			
		۱	۱	۲۸۵	۱۱۶	دشمن داشتن خدا گفتگوهای مجادله آمیز را	مجادله کردن با دیگران			
		۲	۱	۲۷۹	۸۶	نتایج جدل در دین: لعنت شدن جدل‌کنندگان در	جدل در دین			

				دین خدا از سوی خدا / لعنت شدن جدل‌کنندگان در دین خدا از سوی پیامبر	
۲	۱	۲۸۵	۱۱۶	دشمن داشتن خدا زیاد درخواست کردن از دیگران را	درخواست از دیگران
	۱	۳۰۵	۵۵	درخواست از دیگران کلید گرفتاری‌ها	
۲	۱	۲۹۶	۱۸	دوری کردن از اخلاق بد/ جهنم جایگاه بد اخلاق	بد اخلاقی
	۱	۲۹۷	۱۹	فاسد کردن اخلاق بد عمل انسان را مانند فاسد کردن سرکه عسل را	
۳	۱	۲۷۹	۸۳	پیرو اهل بیت نبودن کسی که با مسلمانان مکر کند	مکر
	۱	۲۹۷	۲۷	مکر نکردن با مسلمان / در جهنم بودن مکر	
۲	۱	۲۹۷	۲۷	خدعه نکردن در کار مسلمان / در جهنم بودن خدعه	خدعه
۲	۱	۲۷۹	۸۳	پیرو اهل بیت نبودن کسی که با مسلمانان غش کند	غش
	۱	۲۹۰	۱۴۱	بیزاری جستن معصوم از کسی که دیگران را در مشورت بفریبید	
۲	۲	۴۹۶	۱۰۲	گناه کبیره بودن خیانت	خیانت

			۱	۲۹۷	۲۷	پیرو اهل بیت نبودن کسی که به مسلمین خیانت کند				
۶			۱	۲۸۶	۱۲۶	نتایج بخل: راحتی نداشتن بخیل	بخل			
			۱	۳۰۴	۵۱	نتایج بخل				
			۱	۲۹۵	۱۴	نخوردن بخیل از غذای مردم تا مردم از غذای وی نخورند				
			۱	۲۹۵	۱۵	دور بودن بخیل از خدا / دور بودن بخیل از بهشت / دور بودن بخیل از مردم				
			۲	۸۲۴	۶۶	بخیل کسی که واجبات خدا را انجام ندهد				
			۱	۱	۳۰۴	۵۱	تفریط مصیبت انسان دارای قدرت	تفریط		
			۱	۱	۲۹۲	۶	هم نشینی با بدان موجب بدبینی نسبت به نیکان	هم نشینی با بدان		
			۱	۱	۲۸۶	۱۲۵	بوسیدن دست دیگران مانند سجده کردن بر آنها	بوسیدن دست دیگران		
			۱	۱	۲۸۹	۱۳۸	آمزش هر گناهی جز احداث دین	احداث دین		
			۲	۱	۲۸۱	۹۵	نخستین فرد واردشونده در جهنم فقیری که فخر کننده باشد	فخر فروشی		

		۲	۴۲۶	۳	تفاخر نکردن بر مردم به دلیل عیادت امام	
		۱	۲۸۳	۱۰۳	جاودانه در آتش بودن مردی که از برادرش سعایت کند و حاکم او را بکشد	سعایت کردن
		۱	۲۸۶	۱۲۴	بدترین مردم کسی که مردم را از عطا محروم کند	محروم کردن مردم از عطا
		۱	۲۷۵	۷۲	ضرر حمله گرگ گرسنه به گوسفندان بی چوپان کمتر از ضرر حب ریاست برای انسان	حب ریاست
		۱	۲۷۹	۸۴	ناامید نکردن مردم از رحمت خدا با وجود امیدواری خود به رحمت خدا	نومید کردن مردم از رحمت خدا
	۲	۱	۹۴	۴	دشمن داشتن خدا انسان متکبر را	کبر
		۲	۴۹۶	۱۰۲	گناه کبیره بودن کبر	
		۱	۲۷۹	۸۳	پیرو اهل بیت نبودن کسی که به مسلمانان ضرر رساند	ضرر رساندن
		۱	۲۷۹	۸۴	مغرور نشدن از گناهان مردم به گناه خود	مغرور شدن به گناه دیگران (در مقایسه با گناه خود)
		۱	۲۷۹	۸۴	فراموش نکردن نعمت خدا با دیدن نعمت خدا در دست مردم	فراموش کردن نعمات خدا

		۲	۱	۲۷۵	۷۳	کینه مرض امت‌های قبل و روی آوردن آن به مردم	کینه
			۱	۲۷۵	۷۳	حسد مرض امت‌های قبل و روی آوردن آن به مردم	حسد
		۴	۱	۲۸۶	۱۲۶	نتایج حسد: لذت نبردن حسود	
			۱	۲۷۵	۷۵	امکان پیشی گرفتن حسد از قضا و قدر	
		۱	۱	۲۷۵	۷۴	دین نداشتن مطیع مخلوق در معصیت خالق	اطاعت از مخلوق در معصیت خالق
		۱	۱	۲۷۰	۵۴	مورد غضب قرارگرفتن کسی که در سلام کردن بین مالدار و فقیر مسلمان تفاوت قائل شود	تفاوت رفتار با کسی به علت فقر
		۲	۱	۲۶۱	۲۱	ماندن روی پل جهنم و معرفی شدن به مردم جزای تحقیر مؤمن به دلیل تنگدستی	تحقیر فقرا
			۱	۲۹۲	۶	دشمنی با بندگان خدا بدترین توشه برای قیامت	دشمنی با مردم
		۴	۱	۲۹۴	۱۲	دشمنی نکردن با یکدیگر / عذاب دردناک برای کسانی که با هم دشمنی کنند / از خاسرین بودن در قیامت	
		۲	۱	۲۹۴	۱۲	عذاب دردناک برای کسانی که دوستان خدا را مورد غضب	

					قرار دهند / از خاسرین بودن در قیامت				
				۱۰۲	۴۹۶	۲	۱	دشمنی با دوستان خدا	گناه کبیره بودن دشمنی با اولیاءالله
				۱۲	۲۹۴	۱	۵	رنجاندن دوستان خدا	بخشش گناهان نیکوکار و بدکار جز کسانی که اولیای خدا را برنجانند / باقی ماندن در این حال باعث خروج روح ایمان از انسان / خارج شدن از ولایت خدا / بهره نبردن از ولایت اهل بیت
				۱۹	۹	۲	۱	دشمنی با برادر دینی	بخشیده نشدن کسی که با برادر دینی خود عداوت داشته باشد
				۷۱	۲۷۵	۱	۱	بلندآوازی	بدون بلندآوازی کار کردن
				۴۲	۳۰۲	۱	۱	ضایع کردن دانش	سپردن دانش به غیر اهل آن : ضایع کردن حکمت با گفتن آن به غیر اهل آن
				۴۶	۳۰۳	۱	۱	سخن چینی	سوء حساب سخن چینان: کافی بودن نصیحت به سخن چینان به سوء حساب ایشان در آخرت
				۴۶	۳۰۳	۱	۱	از خود تعریف کردن	عدم نیاز انسان به بالیدن بر خود: بی نیازی انسان از به

				خود بالیدن (توسط خود او) به جهت مدح شدن انسان به واسطه زیادی نیکی هایش (توسط دیگران)		
	۲	۱	۳۰۳	۴۶	گوش ندادن به حرف نصیحت ناپذیری و اصلاح او توسط شر	نصیحت ناپذیری
	۱	۱	۳۰۳	۴۶	عدم رهایی از شر توسط پیمان شکنان	پیمان شکنی
	۱	۱	۲۳۸	۴۴۰	جواز قتل کسی که جماعت را متفرق کند	تفرقه افکنی
	۱	۱	۳۲۳	۳۸	آمدن زمانی بر مردم که به دارایی خود می چسبند در حالی که بدان امر نشدند	چسبیدن به دارایی و عدم بخشش آن
	۱	۱	۳۲۳	۳۸	آمدن زمانی بر مردم که اشرار پیش می افتند و نیکوکاران فراموش می شوند	پیش انداختن اشرار و فراموش کردن نیکوکاران
		۱	۲۷۵	۷۱	بدون ریا کار کردن	
	۴				نتایج ریا : واگذار کردن کسی که برای غیر خدا کار کند به غیر خدا / داشتن پاداش خیر عمل خیر / جزای شر داشتن عمل شر	ریا
	۱	۲	۳۱۴	۵۶	نبخشیدن چیزی به دیگران با ضرر به خویش بیش از نفع	بخشیدن چیزی به دیگران با

					رساندن به دیگران	ضرر خود و منفعت اندک به دیگران			
		۱	۲	۴۹۶	۱۰۲	گناه کبیره بودن یاری کردن ظالمان	یاری ظالم		
		۱	۲	۴۹۶	۱۰۲	گناه کبیره بودن تسلیم شدن به ظالمان	تسلیم شدن به ظالم		
		۱	۲	۳۹۷	۸	... لعنت کردن کسی که کسی غیر از ضارب خود را بزند...	زدن غیر از زنده		
						دیه گوش هزار دینار دیه تارهای صوتی هزار دینار دیه دست‌ها هزار دینار دیه پاها هزار دینار دیه لب‌ها هزار دینار دیه کمر هزار دینار دیه آلت مردانه هزار دینار دیه گردن که باعث عدم چرخش شود پانصد دینار دیه اعضا ۲ دیه جنین دیه جان دیه چشم دیه گوش دیه صدا دیه رفتن نور چشم دیه از کار افتادن دست‌ها	دیات	مجازات مجرمان	تأمین امنیت اجتماعی
		۲۹		۳۸۹	۱				
			۲	۳۸۹	۲				
				۳۹۰	۳				
				۳۹۴	۴				
۳۷	۳۲								
						دیه کودک شیرخوار: دادن دیه کودک از مال زنی که برای طلب عزت و افتخار بچه را شیر می‌داده و			

			۲	۳۹۵	۵	باعث مرگ کودک شده دیه کودک برعهده عاقله در صورتی که زنی که بچه را شیر می‌داده به علت فقر این کار را می‌کرده و باعث مرگ کودک شده		
			۲	۳۹۶	۶	برعهده استغاثه کنندگان بودن دیه مقتولی که توسط مستغاث کشته شده		
			۲	۳۹۷	۷	دیه نداشتن کشته شدن یهود/ مجوس / نصارا در صورت کشته شدن توسط مسلمان دیه داشتن کشته شدن یهود/ مجوس / نصارا در صورت کشته شدن توسط مسلمانی که عادت به قتل بدن دلیل کرده عدم قتل مسلمان به قصاص قتل اهل ذمه قتل مسلمانی که بی جهت اهل ذمه را بکشد		
			۲	۳۸۴	۱	حد و جزای محارب: تبعید نتیجه ایجاد ناامنی و فساد در جامعه	نفی بلد	
			۲	۳۸۴	۲	جزای فرار از نفی بلد: کشتن جزای کسی که از آن فرار		

					کند و به سرزمین مشرکان وارد شود			
		۵	۲	۳۸۵	۴	علت حرمت قتل: ایجاد هرج و مرج / عدم امنیت در جامعه	قتل	حرمت قتل
			۲	۴۹۶	۱۰۲	گناه کبیره بودن قتل		
			۱	۳۲۵	۴۶	قتل نفس از گناهان کبیره		
			۱	۲۸۳	۱۰۳	به ناحق کشتن: جاودانه در آتش بودن مردی که شخصی را به ناحق بکشد		
۳۱۳						مجموع		

۶ - نتایج بررسی سؤال پژوهش

ابعاد و مؤلفه‌های اجتماعی سبک زندگی اسلامی در کلام امام رضا ^۷ کدام است و به چه میزان به آنها اشاره شده است؟

مؤلفه‌های اجتماعی سبک زندگی اسلامی در بیانات امام رضا ^۷ در قالب پنج بُعد به شرح ذیل تفکیک گردید:

مجموع فراوانی این مؤلفه ۳۱۳ زیرکد می باشد و بیشترین فراوانی آن مربوط به بُعد «معاشرت با دیگران» با فراوانی ۲۱۱ است که ۶۷ درصد کل فراوانی‌ها را به خود اختصاص داده است و دارای سه طبقه حسن رفتار، حسن گفتار و نایبیت‌های معاشرتی است. بالاترین فراوانی در این بُعد مربوط به طبقه حسن رفتار با فراوانی ۱۰۷ مورد و کمترین مربوط به حسن گفتار با فراوانی ۱۸ مورد است.

بُعد «رعایت حق دیگران» با فراوانی ۴۲ مورد دومین بُعدی است که در روایات امام رضا ^۷ بدان توجه شده است که این میزان برابر ۱۴ درصد کل فراوانی‌ها می باشد و شامل طبقه‌های ادای حقوق، حق مهمان، حق مستخدم، حق خویشاوندان، حقوق همسایه،

حقوق مسلمانان، حقوق برادران دینی، حق یتیم و حق بی‌گناهان است. بالاترین این فراوانی مربوط به حق خویشاوندان با ۲۳ مورد می‌باشد.

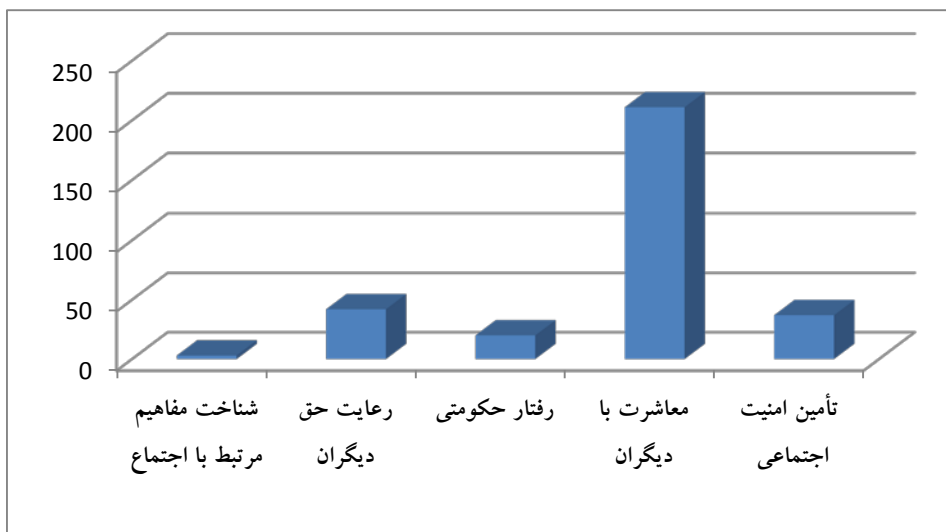
بُعد «تأمین امنیت اجتماعی» با فراوانی ۳۷ مورد و درصد فراوانی ۱۲ سومین بعد مورد توجه در روایات امام رضا ^۷ می‌باشد که دو طبقه مجازات مجرمان با فراوانی ۳۲ و حرمت قتل با فراوانی ۵ بالاترین و پایین‌ترین میزان فراوانی را در این بُعد دارند.

«رفتار حکومتی» با فراوانی ۲۰ و ۶ درصد فراوانی چهارمین بُعد می‌باشد. روابط متقابل حاکم و مردم با فراوانی ۱۵ و وظائف شیعیان در قبال حکومت با فراوانی ۵، بیشترین و کمترین میزان فراوانی را در این بُعد دارا هستند.

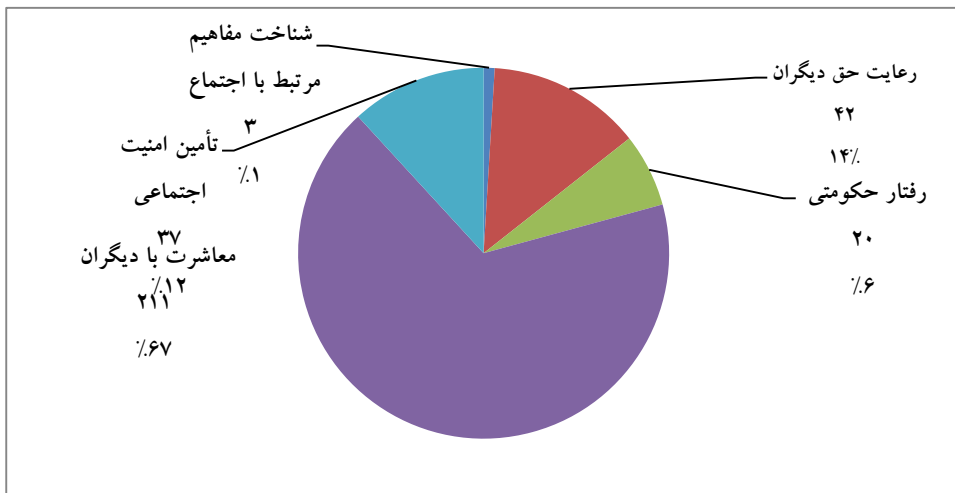
بُعد «شناخت مفاهیم مرتبط با اجتماع» با فراوانی ۳ مورد و یک درصد فراوانی پنجمین بُعد مورد توجه در روایات امام رضا ^۷ می‌باشد. تفاوت‌های میان فردی با فراوانی ۲ درصد و تفاوت‌های میان فردی با فراوانی ۱ بالاترین و پایین‌ترین میزان فراوانی را به خود اختصاص داده‌اند.

۷ - نمودارها

۷-۱- نمودار میله‌ای توزیع فراوانی ابعاد و مؤلفه‌های اجتماعی سبک زندگی اسلامی در روایات امام رضا ^۷

۷-۲- نمودار دایره‌ای درصد فراوانی فراوانی ابعاد و مؤلفه‌های اجتماعی سبک زندگی اسلامی در روایات امام رضا ⁷

منابع

۱. قرآن کریم
۲. احمدی، ابوالفضل، تحلیل گفتمان سبک زندگی دینی (اسلامی) در اندیشه مقام معظم رهبری، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شاهد، ۱۳۹۱ ش.
۳. حرانی، حسن بن علی، تحف العقول عن آل الرسول، تصحیح علی اکبر غفاری، مؤسسه انتشارات اسلامی، قم، چاپ دوم، ۱۴۰۴ ق.
۴. عطاردی، عزیزالله، مسند الامام الرضا ⁷، المؤتمر العالمی للامام الرضا ⁷، مؤسسه چاپ و نشر آستان قدس رضوی مشهد، ۱۴۰۶ ق.
۵. کاویانی، محمد، سبک زندگی اسلامی و ابزار سنجش آن، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، قم، ۱۳۹۱ ش.
۶. کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، دارالکتب الاسلامیه، چاپ چهارم، ۱۳۶۵ ش.
۷. مهدوی کنی، محمدسعید، دین و سبک زندگی، دانشگاه امام صادق ⁷، تهران، ۱۳۸۶ ش.
۸. هندی، علی المتقی بن حسام الدین، کنز العمال فی سنن الاقوال والافعال، تحقیق صفوه، سقا - بکری حیانی، مؤسسه الرساله بیروت، ۱۴۰۹ ق.